

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора архітектури, Гатальської Надії Вікторівни

на дисертаційну роботу Гончарика Романа Петровича

«Архітектурно-просторові зміни Івано-Франківська в радянський період», представленої на здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 19 – Архітектура та будівництво, спеціальності 191 – Архітектура та містобудування

1. Актуальність теми дисертації

Тема дисертаційної роботи Гончарика Романа Петровича є актуальною з огляду на необхідність комплексного наукового дослідження архітектурно-просторових трансформацій українських міст у період радянської урбанізації. У XX столітті архітектура та містобудування в Україні зазнали глибоких змін під впливом централізованої політики радянської влади, що призвело до формування принципово нових підходів до просторової організації міст, типології забудови та функціонального зонування. Характерним прикладом взаємодії між історично сформованим міським середовищем та радянськими інтервенціями є Івано-Франківськ.

В умовах масштабної повоєнної реконструкції, розширення житлових районів та реалізації соціалістичних ідеалів у містобудівній практиці, саме на прикладі Івано-Франківська простежуються як типові риси радянської урбаністики, так і регіональні особливості.

Актуальність теми значно посилюється сучасними процесами переосмислення радянської архітектурної спадщини, які відбуваються в контексті декомунізації, культурної ревіталізації та європейської інтеграції. У практичному аспекті дослідження надає цінну основу для розробки підходів до збереження, трансформації або повторного використання архітектурного середовища радянської доби відповідно до сучасних вимог сталого розвитку міського простору.

З огляду на вищезазначене, обрана тема відповідає актуальним запитам архітектурної науки, є важливою в контексті формування сучасного бачення історичних трансформацій міського середовища в Україні.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, темами

Дисертаційна робота «Архітектурно-просторові зміни Івано-Франківська в радянський період» Гончарика Р. П. виконана на кафедрі архітектури та будівництва Закладу вищої освіти «Університет Короля Данила» та відповідає її науковому напрямку. Дисертаційне дослідження також перетинається з тематикою наукового дослідження «Моделювання розвитку урбанізованих систем і

територій» Науково-дослідного інституту імені Академіка І.М. Луцького.

3. Наукова новизна результатів дослідження

Дисертаційна робота Романа Петровича Гончарика є вагомим науковим внеском у вивчення архітектурної трансформації міського середовища у XX столітті. Новизна дослідження полягає у глибокому аналізі просторової динаміки міста Івано-Франківська в умовах радянської урбаністичної політики, а також у критичному переосмисленні радянської архітектурної спадщини в контексті сучасних викликів просторового розвитку.

До положень, які мають ознаки наукової новизни, варто віднести:

- механізми зміни планувальної структури Івано-Франківська внаслідок політико-ідеологічного впливу, що виявлялись у стандартизації типологій, нівелюванні історичної ідентичності та формуванні нових акцентів у просторі міста;
- аналіз трансформацій центральної частини Івано-Франківська упродовж різних етапів радянського періоду, що дозволило простежити причинно-наслідкові зв'язки втручань в історично сформоване міське середовище і ступінь його збереження;
- принципи архітектурно-контекстуального аналізу радянських об'єктів у складі історично сформованого міського ландшафту як підґрунтя для формування сучасних ревіталізаційних рішень;
- методологічні підходи до ревіталізації типових житлових та громадських просторів радянського періоду.

4. Оцінка змісту дисертаційної роботи Гончарика Романа Петровича «Архітектурно-просторові зміни Івано-Франківська в радянський період», поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 191 – Архітектура та містобудування сформована за результатами аналізу її тексту.

Дисертація має логічну структуру, що відповідає вимогам до наукових кваліфікаційних праць. У вступі автор аргументовано викладає актуальність обраної теми, формулює мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, розкриває наукову новизну, методологічну базу та практичне значення результатів дослідження. Відзначено також форми апробації результатів, що свідчить про залучення автора до фахового наукового середовища.

Перший розділ «Стан дослідження та методологія аналізу архітектурно-просторових змін Івано-Франківська в дорадянський період» присвячено теоретико-методологічним основам аналізу архітектурно-просторових трансформацій міського середовища загалом та Івано-Франківська зокрема.

Автором ґрунтовно окреслено характер архітектурно-просторових трансформацій міста напередодні радянського періоду відповідно до адміністративно-політичних умов, розвитку містобудівної структури, стилістики

архітектури, впливу соціально-культурних трансформацій; інфраструктурних змін. Наведені трансформації стали базисом, що визначив характер наступних архітектурно-просторових трансформацій радянського періоду. Аналіз спадкоємності, конфліктів та адаптації дорадянських містобудівних рішень щодо радянських реалій відкриває перспективи для глибокого розуміння урбаністичної морфогенези Івано-Франківська у XX столітті, а також створює науково-методологічне підґрунтя для подальших досліджень та збереження історико-культурної спадщини міста в умовах сучасних урбаністичних процесів.

Важливим є звернення автором уваги на аналіз взаємозв'язку етнокультурних тенденцій та соціальної стратифікації в міському просторі Івано-Франківська та його вплив на подальший розвиток архітектурної типології і квартальної структури Івано-Франківська упродовж 1921–1939 рр.

Автор обґрунтовує застосування міждисциплінарного підходу, що охоплює історико-культурний, морфологічний та соціальний аналіз. Важливо підкреслити уважне ставлення дослідника до джерел: у роботі залучено архівні матеріали, історичні плани, іконографію, картографічні ресурси та публіцистичні джерела, що забезпечує репрезентативність емпіричної бази.

Зауваження до розділу. Окреслення категоріально-понятійного апарату дослідження подано у форматі, характерному для термінологічного словника, а не аналітичного матеріалу.

У другому розділі «Закономірності та оцінка архітектурно-просторових процесів в Івано-Франківську у 1944-1989 рр.» автор здійснює ґрунтовний аналіз радянської житлової, громадської та промислової забудови. Автором описано архітектурні, соціальні та містобудівні чинники, що визначали процес формування міського середовища Івано-Франківська в умовах централізованого індустріального розвитку. Простежено вплив типового проєктування, мікрорайонного зонування та урбаністичних доктрин на втрату історичних просторів, монотонізацію архітектурного ландшафту та виникнення просторових конфліктів.

Автором детально проаналізовано особливості архітектурно-просторової організації житлових, промислових, громадських та інфраструктурних об'єктів Івано-Франківська, особливості їх формування та трансформації упродовж різних періодів радянської доби. Окреслено довгострокові проблеми житлової забудови, спричиненої стандартизацією архітектурно-будівельних рішень.

Зауваження до розділу. Вважаємо доцільним було б винести питання екологічних наслідків та ландшафтних особливостей формування простору в окремий підрозділ. Для визначення архітектурно-просторових трансформацій доцільно було формувати аналіз за періодами, а не функціями об'єктів (житлової, промислової та громадської), адже особливості визначаються упродовж періоду

та торкаються всіх типів забудови, хоча можуть проявлятися різним чином. Саме аналіз особливостей прояву описаних автором процесів упродовж окреслених періодів в межах житлової, промислової та громадської забудови найкраще проілюстрував би трансформаційні процеси архітектурно-просторової структури Івано-Франківська обумовлені ідеологічними й економічними пріоритетами радянської містобудівної політики.

Третій розділ «Рекомендації та перспективи розвитку, збереження й використання радянської спадщини» демонструє авторський підхід до осмислення радянської архітектурної спадщини через призму сучасних викликів. Автором висвітлено принципи інтеграції функціональних зон, сформованих у радянський період у сучасну міську тканину на основі концепцій ревіталізації, повторного використання, екологізації та контекстуального проєктування.

Архітектурна спадщина радянського періоду розглядається автором як ресурс для розвитку міста, здатний формувати унікальну локальну ідентичність, що вирізняє Івано-Франківськ серед інших міст регіону та України загалом.

Важливим доробком автора є формування стратегічних підходів ревіталізації післявоєнної радянської архітектурної спадщини та приклади їх практичного застосування в архітектурному проєктуванні.

Зауваження до розділу. Окреслення міжнародного досвіду ревіталізації у результативній частині дисертаційної роботи не є доречним, адже має бути представлено на початку роботи. Прийоми інтеграції радянської архітектурної спадщини доцільно було б представити у формі графоаналітичних матеріалів.

Загальні висновки дисертаційної роботи відповідають поставленим завданням та відображають основні результати, є аргументованими, доказовими, переконливими, логічними і не викликають принципових зауважень.

Структура дисертації побудована чітко та відповідає поставленій меті і завданням дослідження.

5. Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків та рекомендацій

Наукові положення, сформульовані у дисертаційній роботі Гончарика Романа Петровича, відзначаються високим ступенем обґрунтованості, логічною послідовністю та достатнім рівнем емпіричної верифікації. Висновки та рекомендації базуються на всебічному аналізі архітектурно-просторових трансформацій міського середовища Івано-Франківська в радянський період, що забезпечує їхню достовірність та достатнє наукове обґрунтування.

Структура дисертації є логічною, узгодженою з метою й завданнями дослідження та включає анотацію, вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел, додатки, список публікацій здобувача. Така структура сприяє цілісному розкриттю теми, забезпечуючи повноту і системність викладу

матеріалу.

Автором коректно визначено об'єкт і предмет дослідження, а також методи аналізу архітектурно-просторових змін, що дозволяє глибоко розкрити специфіку трансформацій міського середовища у контексті соціально-політичних і містобудівних процесів. Виклад матеріалу відзначається науковою послідовністю та аргументованістю. Усі розділи взаємопов'язані, що свідчить про системний характер дослідницької роботи.

Дисертант опрацював широку джерельну базу, яка включає наукову літературу, нормативні документи, історико-архівні джерела, краєзнавчі публікації. Усі цитування та аналітичні узагальнення супроводжуються відповідним академічним апаратом посилань. Автором окреслено теоретико-методологічну базу дослідження, що охоплює сучасні підходи до вивчення архітектурної спадщини, процесів ревіталізації, типології конфліктів у міському середовищі.

Висновки до розділів є логічним продовженням аналітичної частини та узагальнюють отримані результати. Сформульовані наукові положення та запропоновані рекомендації, мають прикладну орієнтацію й підкріплені результатами апробації та обговоренням на наукових симпозиумах, конференціях, що проходили на базі кафедри архітектури та будівництва Закладу вищої освіти «Університет Короля Данила» та за його межами.

Окремо варто виділити практичні результати дисертаційного дослідження та можливі напрями їх подальшого використання. Окреслені автором етапи архітектурно-просторових змін міста Івано-Франківська в радянський період та підходи до виявлення просторових конфліктів у місті можуть бути підґрунтям для оцінки проблемних територій і прийняття проектних рішень щодо їх реконструкції або ревіталізації. Запропоновані способи адаптації архітектурної спадщини радянського періоду до сучасних потреб можуть бути важливими в контексті збереження цінних компонентів міського середовища та їх подальшого використання.

Рекомендації щодо оновлення житлових районів, промислових територій та громадських просторів, з урахуванням соціальних та історичних особливостей міста можуть бути використані в практиці архітекторів, проектних організацій, викладачів, студентів та представників місцевої влади при прийнятті рішень у сфері розвитку міського середовища.

Таким чином, дисертація Гончарика Р. П. є теоретично і методологічно обґрунтованим дослідженням, результати якого характеризуються високою достовірністю та практичною релевантністю для подальших архітектурних і містобудівних розробок.

6. Оформлення дисертації, дотримання вимог академічної

доброчесності та повнота викладу наукових положень і результатів в опублікованих роботах

Загальний обсяг дисертації складає 251 сторінку, з яких 176 сторінок основного тексту, 54 сторінок додатків із ілюстраціями. Список бібліографічних посилань містить 188 позицій. Дисертаційна робота має чітку структуру, а отримані результати свідчать про високий рівень дисертації. У дослідженні не виявлено текстових запозичень або використання наукових результатів інших дослідників без посилань на відповідні джерела.

Основні положення дисертації викладено в опублікованих працях. Вимоги до кількості та якості публікацій виконано. Здобувачем за темою дослідження опубліковано 13 наукових праць, серед яких: 7 статей опубліковані в наукових фахових виданнях України, 2 статті опубліковані в наукових виданнях України, 1 у науковому періодичному виданні держави країн Європейського Союзу (Республіки Польща) та 3 тезах доповідей науково-практичних конференцій національного та міжнародного рівнів.

Дисертаційна робота та її розділи характеризуються єдністю змісту та форми. Дослідження написано відкритим науковим стилем, з використанням відповідного темі термінологічного апарату. Бібліографічний опис джерел відповідає вимогам.

7. Зауваження до дисертації та дискусійні питання

Позитивно оцінюючи результати дисертаційного дослідження Гончарика Р. П., вважаємо за необхідне навести зауваження та рекомендації, які можуть слугувати підґрунтям для наукової дискусії під час процедури публічного захисту дисертаційної роботи.

1. Результати історико-архітектурного аналізу, застосування принципів реформування та розвитку міста, підходів та методів адаптації радянської архітектурної спадщини варто було доповнити графоаналітичними матеріалами.

2. При формулюванні загальних висновків вважаємо за необхідне формулювати їх суть лаконічно, а описовий характер конкретних розділів є недоречним.

3. Апробацію результатів дисертаційного дослідження варто було б подати у форматі інтегральної концепції, що поєднує методологічну основу та її практичне впровадження з окресленням застосування відповідних методів і підходів в межах окремого етапу проектування або проектного рішення.

Вищевказані зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження, наукову новизну та практичне значення отриманих результатів.

Повнота висвітлення результатів в опублікованих працях.

Основні результати дисертації представлено у 13 наукових публікаціях, серед яких: 7 статей опубліковані в наукових фахових виданнях України, 2 статті

опубліковані в наукових виданнях України, 1 у науковому періодичному виданні держави країн Європейського Союзу (Республіки Польща) та 3 тезах доповідей науково-практичних конференцій національного та міжнародного рівнів.

Висновки дисертації в цілому

Рецензована дисертаційна робота Гончарика Р. П. на тему «Архітектурно-просторові зміни Івано-Франківська в радянський період» є завершеною науковою працею, має наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

Дисертація відповідає вимогам, які сформовані до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії та встановлені наказом МОН України «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» та КМ України від 12 січня 2022 року № 44 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження доктора філософії (із змінами внесеними згідно з постановою КМ № 341 від 21.03.2022 р. ,№502 від 19.05.2023р.), а її автор Гончарик Роман Петрович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 191 Архітектура та містобудування галузі знань 19 – Архітектура та будівництво.

ОФІЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ:

Доктор архітектури, доцент, професор
кафедри ландшафтного проектування
та садово-паркового мистецтва
Харківського національного університету
міського господарства імені О. М. Бекетова

Надія ГАТАЛЬСЬКА

Підпис д. арх. Гатальської Н.

ЗАСВІДЧУЮ

Вчений секретар

Харківського національного університету
міського господарства ім. О. М. Бекетова

Олег КАЛМИКОВ